

IN NAAM VAN PAULUS

Handelingen en de aan Paulus toegeschreven brieven

Exegese en preken

Henk Janssen & Klaas Touwen (red.)

104 pag.; 14,95 euro

Uitg.: Skandalon, Vught

ISBN 978 94 92183 16 3

‘In naam van Paulus’ is nummer 7 in de 87^e jaargang 2015 van ‘Tijdschrift voor Verkondiging’, een uitgave van de Nederlandse Provincie en de Vlaamse Custodie van de Orde der Minderbroeders Franciscanen. Het bijzondere van dit tijdschrift is dat het voor elke zondag een exegese van de lezingen (ABC-jaar) en een inspirerend preekvoorbeeld biedt. ‘In naam van Paulus’ is een vervolg op ‘Paulus zelf, de zeven echte brieven’. Een typerende uitspraak vinden we in het redactioneel Voorwoord: ‘In het licht van de verrezen Heer herkauwt Paulus als een bewogen pastor de boodschap van Thora & Profeten voor de ekklesia’s die hij gesticht heeft en waarmee hij zich in liefde verbonden weet’, waarbij gerefereerd wordt aan wat Lucas in zijn Handelingen noteert in hoofdstuk 28: 23). In het inleidende essay schrijft Peter-Ben Smit over de vormgeving van de eerste christelijke gemeenten, waarvoor Smit al regels aantreft in de proloog van het evangelie van Lucas, die daar al schrijft over ‘ordelijk op schrift stellen’. Smit vergelijkt de canonisering van de brieven van Paulus en de aan hem toegeschreven brieven met de canonisering van maar liefst vier (!) evangeliën, van welke laatste hij zegt: ‘Oorspronkelijk (Waarschijnlijk?) waren deze bedoeld om elkaar uit te sluiten. Zo zou ook de ‘verzameling Paulus-brieven (waaronder de zeven authentieke) gezien kunnen worden als een verzameling herinneringen aan deze apostel’. Deze gedachte lijkt versterkt te worden door het gegeven dat Paulus b.v. in Handelingen niet schrijvend, wel sprekend wordt opgevoerd (door Lucas dus).

Juist aan het einde van de eerste eeuw – de eerste generatie christenen is weggefallen, de wederkomst van de Heer blijft uit – is het een bijzondere taak om de autoriteit van ‘de gemeente’ vast te stellen, te bewaren, te bewaken. Het christendom dient in deze fase te zorgen voor (de eigen) identiteit. De leiderschapsstructuren binnen deze gemeenten lijken te zijn overgenomen uit de omringende Grieks-Romeinse verenigingen. In het begin van Paulus’ brief aan Titus is dat goed zichtbaar: ‘... om, volgens mijn richtlijnen, de resterende zaken te regelen en in elke stad oudsten aan te stellen: onberispelijke manne³ⁿ, die maar één vrouw hebben, en gelovige kinderen die niet kunnen worden beschuldigd van schandelijk gedrag en ongehoorzaamheid. Een opziener moet als beheerder van Gods huis onberispelijk zijn: hij magh niet eigenzinnig optreden, niet driftig zijn, niet te veel drinken, niet gewelddadig zijn en niet hebzuchtig; hij moet juist gastvrij zijn, goedwillend, bezonnen, rechtvaardig, toegewijd en beheerst...’ (Titus 3: 7, 8).

Een apart aspect in het boek Handelingen vormt het duo Petrus en Paulus. Wie is nu eigenlijk ‘de apostel der heidenen’? En dat ‘Handelingen der apostelen’ begint dan wel met elf van deze mannen, maar er wordt door Lucas kond gedaan van eigenlijk de handelingen van slechts twee... Volgens Klaas Touwen speelt steeds het schisma jood-christen in de persoon van deze twee op de achtergrond.

In het laatste hoofdstuk (‘een post-Paulijnse ingreep’) wijst Klaas Touwen erop dat ook de authentieke Paulus-brieven niet authentiek zijn in de zin van eigenhandig door Paulus geschreven, ze zijn geredigeerd en de verschillende brieven ook door meerdere redacteurs. Hij signaleert b.v. 1 Korintiërs 14: 34, 35 (over ‘vrouwen die gedurende de samenkomsten moeten zwijgen’, etc.), dat duidelijk niet van Paulus is; ‘een invoeging waarvan de naden nog zichtbaar zijn’. ‘De herkomst (van deze teksten) is niet vreemd aan die van de pastorale brieven, zoals die aan Timotheüs’, zo stelt Touwen. Galaten 5: 13 - 6: 10 zou het product van een latere herlezing zijn. En Touwen kan de brief aan de Efeziërs lezen als ‘een correctief commentaar op de brief aan de Kolossenzen’.

De serie is nuttig voor Bijbelstudie. Voorgangers zullen (nog) beter thuis raken in de figuur Paulus en ook in die Pseudo-Paulus, ook waar over deze man al zoveel is geschreven. De preeksuggesties lijken mij prima bruikbaar. En voor het dagelijkse Bijbellezen kan iedereen zijn winst doen met deze lectuur.

Tenslotte: het Tijdschrift voor Verkondiging is digitaal en gratis te verkrijgen:
www.tijdschriftvoorverkondiging.org

Reinder Tuitman